

ספר משלי פרק יא פסוק ח
צָדִיק מְצַרֵּה נַחֲלִץ וַיִּבֹא רָשָׁע תַּחֲתָיו:

ביאור הגר"א - משלי פרק יא פסוק ח

"צדיק מצרה נחליץ" הצדיק – אע"פ שבא עליו צרה הוא נחליץ מהצרה. (ונלע"ד שאמר לשון נחליץ שלא די שניצול מן הצרה אלא שיהיה נחליץ כמה שאמר [ישיעה נח, יא] ועצמותיך יחליץ, שיהיה כגן רוח כמו מרדכי, שמן הצרה עלה לגדולה, ודניאל וחנניה ומישאל ועזריה, וכן שארי צדיקים).
"ויבא רשע תחתיו" – ואותו הצרה אינו חוזרת ריקם אלא הרשע בא תחתיו באותה הצרה עצמה, כמו המן ואותן שהלשינו על חנניה מישאל ועזריה. [ראה דניאל ג, כב וגם ו, כה].

ספר משלי פרק יא פסוק ט

בְּפֶה חֲנָף יִשְׁחַת רַעְהוּ וּבִדְעַת צְדִיקִים יִחְלְצוּ:

ביאור הגר"א - משלי פרק יא פסוק ט

בפה חנף ישחית רעהו – משחית נקרא בעבירות שבין אדם למקום, כמ"ש [ברכות לה, ב] שהשחית את ישראל לאביהם שבשמים, וכמה שכתוב [משלי ו, לב] נואף אשה חסר לב משחית נפשו גו'.
והבא להדיח הוא בפה חנף, כי זולת זה אי אפשר לו להדיח. ולכן רוב מינים טובים בטבע, כי גונב לב רעהו ומשחית אותו. וזהו בפה חנף ע"י הפה חנף ישחית את רעהו. ובדעת צדיקים יחלצו – רק הצדיקים שעוסקין תמיד במצות ה' ויודעין דרכי ה' המה יכירו פיתויו, שדבריו סרים מדברי ה'. ומבינים שמה שמדברין דברים טובים הוא חנף ומחמת זה יחלצו:

ספר משלי פרק יא פסוק י

בְּטוֹב צְדִיקִים תִּעֲלֶץ קִרְיָהּ וּבְאָבֵד רָשָׁעִים רָנָה:

ביאור הגר"א - משלי פרק יא פסוק י

בטוב צדיקים תעלוץ קריה – כי כאשר הקב"ה מציל את עמו ישראל מצריהם העומדים עליהם מתחילה, גואל אותם ומטיב להם ואח"כ נוקם את נקמתם מהצרים. כמו במצרים, שמתחילה גאל אותם ואח"כ כך איבד המצרים בים סוף. וכן בהמן, מתחילה הטיב למרדכי ואח"כ הפיל את המן, ויתלו אותו, בכדי שיהא הוא בעצמו רואה גדולת ישראל, ושיהו"ה הוא אלקים בכל הארץ.
וכאשר הוא מיטב לצדיקים אז כל העיר שמחה אבל עדיין אינן מרננין ומשבחיין

להקב"ה. אך אח"כ כאשר נוקם מהעומדים עליהם אז הם מרננין ומשבחים להקב"ה. וזהו "בטוב צדיקים תעלוץ קריה." כמה שאמר והעיר שושן צהלה ושמחה, ואח"כ כאשר נקם הקב"ה מאויביהם אז היתה הרינה, כמו בים סוף ובפורים. והסוד הוא כמה שאמר בזוהר [ח"א דף רכט, ב] שמחה בצפרא רננה ברמשא¹, אברהם יגל יצחק ירנן. ולכן "בטוב צדיקים" – שהוא סוד החסד – אז "תעלוץ קריה." ובאבוד רשעים שהוא הדין אז הרינה שהוא ברמשא:

במדבר רבה פרשת במדבר פרשה ג

וידבר ה' אל משה לאמר ואני הנה לקחתי וגו'. "ואני" – בשמחה, "הנה" – ברצון, דברי ר' ישמעאל. אמרו לו תלמידיו רבינו לפי שהוא אומר (בראשית ו) "ואני הנני מביא את המבול מים" – שומע אני יש שמחה לפני המקום? אמר להם יש שמחה לפני המקום כשיאבדו מכעיסיו. וכן הוא אומר (משלי יא) "בטוב צדיקים תעלוץ קריה וגו'" ואומר (תהלים ג) "שיני רשעים שברת וגו'" ואומר (תהלים ג') "לה' הישועה וגו'" ואומר (תהלים י) "ה' מלך עולם ועד אבדו וגו'" ואומר (תהלים ק"ד) "יתמו חטאים וגו'" ואומר "ובאבד רשעים רנה." ...

ספרי במדבר פרשת קרח פסקא קיז

וידבר ה' אל אהרן, שומע אני שהיה הדבור לאהרן ת"ל "זכרון לבני ישראל למען אשר לא יקרב איש זר וגו'" (במדבר יז ה) הא למדנו שהדיבור למשה שיאמר לאהרן: "ואני" – ברצון, "הנה" – בשמחה דברי ר' ישמעאל. אמרו לו תלמידיו רבינו לפי שהוא אומר "ואני הנני מביא את המבול מים על הארץ" (בראשית ו יז) שומע אני שיש שמחה לפני המקום? אמר להם יש שמחה לפני המקום כשיאבדו מכעיסיו מן העולם. וכה"א "בטוב צדיקים תעלוץ קריה ובאבוד רשעים רנה" (משלי יא י) ואומר "שני רשעים שברת" ואומר "לה' הישועה על עמך ברכתך סלה" (תהלים ג ט) ואומר "ה' מלך עולם ועד אבדו גוים מארצו" (תהלים י טז) ואומר "יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם ברכי נפשי

---

1. ביאור הגר"א – משלי פרק ז פסוק יח: לכה נרוה דודים עד הבקר כלומר שנעשה מעשינו עד הבקר שהוא סוף ימין נתעלסה באהבים אח"כ כאשר יאיר הבקר ואתפרש ממך מ"מ נשמוח באהבה רבה אשר בינינו והיינו בסוף ימין אע"פ שתעשה תשובה מ"מ נשמוח באהבה ישנה. (ונלע"ד מ"ש באהבים כן אין העבירות נעשין זכויות אא"כ עושה מאהבה כמשחז"ל [יומא פו עמוד ב] כאן מיראה כאן מאהבה. ולכן אמר שנשמוח אח"כ ג"כ באהבים ע"י שנעשה תשובה מאהבה. וסוד הענין שנרוה דודים הוא במעשה בגילוי וזה אינו אלא כלילה בסוד במעשה ידיך ארנן, רננה ברמשא, לכן אמר דודים בסוד אשר קדש ידיד מבטן, נתעלסה באהבים אח"כ כשיאיר אור הבקר כי שמחה בצפרא שהוא בהעלם בסוד שמחתי ה' בפעליך, והבן):

את ה' הללויה" (תהלים קד לה). ר' נתן אומר ואני מוסיף על עבודתם הנה בשמחה וכן הוא אומר וגם הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמח בלבו (שמות ד יד):

תנא דבי אליהו רבה פרשה יח

הרי הוא אומר "בנפול אויבך על תשמח [וגו']" (משלי כ"ד י"ז), ולהלן הוא אומר, "באבוד רשעים רנה" (משלי י"א י'), כיצד יתקיימו שני כתובים הללו? בתלמיד חכם שנצחק בהלכה היום, ובא לידו דבר למחר, אל תשמח לו, פן יראה ה' ורע בעיניו. אם ראית אחד מישראל שרוצה ברעתו של חבירו, זהו רשע גמור, מנין, תדע לך שכן, צא למד מנבל הכרמלי, שבאו אותן עשרה תלמידים וראו כל אותה אכילה ושתייה ולא נהנו ממנו, היו אומרים, לא ביקש זה אלא להורגן. ברוך המקום ברוך הוא שאין לפניו משוא פנים, שכשם שביקש נבל מיתתן של תלמידי חכמים, לפיכך נפל ברוחו עשרת ימים, שנאמר ויהי כעשרת הימים ויגוף וגו' (שמואל א' כ"ה ל"ח), אם מרובין הם, יאמר כארבעים יום או כחמשים יום, ואם מועטין הן, יאמר כארבעה או כחמשה ימים, מה ת"ל ויהי כעשרת הימים, אילו עשרת ימים שביין ר"ה ליום הכיפורים, שנתן להן הקדוש ברוך הוא לישראל לעשות תשובה ולמחול להן על כל עונותיהן, כך נתנו לו לנבל לעשות תשובה, ולא עשה, לכך נאמר "ויהי כעשרת הימים", ומה ענין של אחריו, וישמע דוד כי מת נבל (וגו') ויאמר ברוך ה' אשר רב את ריב חרפתי וגו' (שמואל א' כ"ה ל"ט), בודאי יכין רשע וצדיק ילבש (איוב כ"ז כ"ז), זו היא אחריתו של עולם.

צל"ח מסכת ברכות דף ט עמוד ב

ק"ג פרשיות אמר דוד ולא אמר הללויה עד שראה מפלתן של רשעים. כתב מהרש"א בחי' אגדות מכאן קשה למה שכתבו בשם המדרש [ראה ילקוט שמעוני משלי סוף רמז תתקס] שאין אומרים הלל ביום אחרון של פסח משום שאמר הקדוש ברוך הוא מעשה ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה, והרי הכא אמרו בהיפך, עכ"ל.

ובמס' פסחים דף קי"ז ע"א איתא הכל מודים וכו' תאות רשעים תאבד הללויה דבתריה ריש פירקא, כתב מהרש"א בחי' אגדות טעם בזה על פי מדרש הנ"ל שעל כן אין אומרים הלל באחרון של פסח לפי שנטבעו בו המצרים, וה"נ אין לומר הללויה על אבידת הרשעים, עכ"ל. מוכח מדבריו דכולי אמוראי סבירא להו להך מדרש הנ"ל, ואם כן סתר לדברי עצמו, וצ"ע.

והקושיא שהקשה מהרש"א במס' ברכות², מצאתי בזוהר³ פרשת נח דף ס"א ע"ב דפוס אמשטרדם, וז"ל, אבל בזמנא אחריתא ליתא חדוא קמיה קב"ה כזמנא דאתאבידו חייבי עלמא וכו' הה"ד ובאבוד רשעים רנה, הני מילי כד מטי ההוא זמנא דאוריך לון ולא תאבין לגביה מחובייהו, אבל אי אתאבידו עד דלא מטא זמנייהו כדין לית חדוא קמיה על דאתאבידו, ואי טעמא איהו עד לא מטא זמנייהו אמאי עביד בהו דינא, אלא בגין דמשתתפי בהדייהו דישראל לאבאשא לון, ובגין כך עביד בהו דינא ואוביד לון מעלמא בלא זמנא, ודא הוא דאבאיש קמיה, ובגין כך איטבע מצראי בימא, עד כאן הצורך לענינינו. ותוכן כוונתו, דהמצריים בקשו להרע לישראל בשביל כך נטבעו בים הגם שעדיין לא נתמלא סאתם, ולכן לא חדי קב"ה באבודם ואין אומרים הלל. וא"כ מתורץ קושיית מהרש"א הנ"ל, הא דקאמר דוד המלך הללויה במפלתן של רשעים, היינו היכא דנתמלא סאתם יש חדוותא כלפי שמיא, אבל במצריים דלא נתמלא סאתם אלא בשביל שבאו להרע לישראל ובשביל כך נטבעו, אין לומר הלל.

ועל פי הזוהר שהבאתי יש לפרש פירוש הפסוק בפרשת בשלח [שמות י"ד, י"ד] ה' ילחם לכם, פירש"י לכם בשבילכם. כלומר שעדיין לא נתמלא סאתם ולא הגיע זמן לאבדם, רק בשביל ישראל דהיו מציקים להם. וזו ה' ילחם לכם, בשבילכם, ואתם תחרישון, מלומר הלל, וק"ל (עד כאן דברי כבוד הרב הגדול מוהר"ר ליב פישלס הנ"ל).

---

2. תירץ החיד"א בספרו צוארי שלל, להפטר פר' נצבים אות ג: ועוד חילקו דבאותה השעה שהיו טובעים אין לומר שירה דעדיין לא נתגלה הנס, אך אחר שנטבעו והוה מה דהוה, יכולים הכל לומר שירה, והכי דייק הלשון שאמר הקדוש ברוך הוא מעשה ידי טובעים בים דייקא שעתה הם טובעים ובשעה זו אין לומר שירה, אך אח"כ ישראל אמרו שירה דכבר נטבעו ונתגלה הנס....

3. וכן הביא גם השפת אמת מסכת ברכות דף י עמוד א ד"ה בגמ' ראה במפלתן של רשעים ואמר שירה: עי' מהרש"א (לעיל ט' ב) שהקשה מכאן על מ"ש ז"ל מעשי ידי טובעין בים ואתם אומרים שירה ע"ש אבל כבר הקשה כן בזוה"ק בכמה דוכתי ומתרץ כאן קודם דאשתלים קיסטא אבל בתר דשלים כתיב באבוד רשעים רנה ע"ש ח"א (דף ס"א: וקב"א ב) ובכמה דוכתי.